

Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Vår referanse
2021/77-4

Dato
10.12.2021

Rapport etter tilsyn 15.–16. november 2021

1 INNLEDNING

Den 15. og 16. november d.å. gjennomførte Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret («Ombudsnemnda» eller «nemnda» heretter) tilsyn på KNM Harald Haarfagre, som er Forsvarets største rekruttskole. Alle som skal tjenestegjøre i Sjøforsvaret, nesten alle som skal tjenestegjøre i Luftforsvaret og enkelte lærlinger som skal tjenestegjøre i Hæren, har rekruttperioden sin her.

Tilsynet bestod i møter med avdelingsledelsen, HMS-rådgiver, hovedverneombud, tillitsvalgte for personell i førstegangstjeneste og tillitsvalgte for tilsatte. Det ble også gjennomført befaringsmannskapsforlegninger og andre bruksområder.

2 OMBUDSNEMNDAS OBSERVASJONER OG MOTTATTE OPPLYSNINGER UNDER TILSYNET

2.1 Nærkamp

2.1.1 Ombudsnemnda fikk vite at nærkamp er tatt inn som obligatorisk utdanning for soldater i førstegangstjeneste i forbindelse med innføringen av felles rekruttprogram 1. juli i år. Rekruttene er gjennomgående fornøyd med og liker denne aktiviteten godt.

2.1.2 Nærkamp stiller skjerpede krav til sikkerhet for personellet som øver. Det har skjedd personskader som følge av undervisningen. Avdelingen ønsker seg mer tjenlige lokaliteter, og ytterligere utstyr, som det er krevende å skaffe til veie all den tid Forsvaret mangler en adekvat innkjøpsavtale.

2.2 Presset personellstruktur

2.2.1 Det er en gjennomgående tilbakemelding til Ombudsnemnda fra personell som var involvert i tilsynet, at det er et stort arbeidspress på personellet som driver utdanningen av rekruttene og infrastrukturen rundt dette. Per i dag er det seks ansatte, derav to befal, på omkring 90 rekrutter. I tillegg er det to vernepliktige instruktører.

2.2.2 Ombudsnemnda ble fortalt at det er fare for at personellet blir utbrent. Det gjelder særlig ungt befal. Arbeidspresset på ungt befal er veldig stort, og det sitter langt inne for dem å si at «nok er nok» og at de ikke orker mer.

- 2.2.3 Befal i dag begynner å tenke på egen pensjon tidlig i karrieren. Personellet er opptatt av særaldersgrensen for pensjon for militært tilsatte, som de opplever er satt i spill, og at avlønning i form av øvingstillegg o.l., som utgjør en betydelig del av årslønnen, ikke er pensjonsgivende inntekt.
- 2.2.4 Ovennevnte spørsmål om pensjon sammenholdt med at man i det sivile liv har større frihet til å bosette seg der man vil, og at arbeidspresset ved avdelingen er svært stort, gjør det utfordrende for avdelingen å holde på yngre befal.
- 2.2.5 Avdelingen opplever at utdanningsreformen gir et kontinuerlig fravær – «funksjonelt fravær» – som man ikke får kompensert for i tilstrekkelig grad.
- 2.2.6 Avdelingen mener man må vurdere turnusordningen til vaktsoldatene og hvorvidt denne er rimelig.

2.3 Eiendom, bygg og anlegg («EBA»)

- 2.3.1 Under tilsynet ble det anført overfor Ombudsnemnda at KNM Harald Haarfagre er blant avdelingene i Forsvaret som er dårligst stilt, når det gjelder EBA-standard. Nemnda har ingen grunn til å trekke dette i tvil, etter befaring av flere mannskapsforlegninger og bruksrom. Nemnda har ikke observert nevneverdige endringer av EBA-forholdene ved avdelingen siden sist besøk, se rapport etter befaring 4. februar 2015 (vedlagt).
- 2.3.2 KNM Harald Haarfagre utdanner rekrutter i fire omganger per år. Fra 2025 øker antallet gradvis fra 950 rekrutter per omgang til 1 200 rekrutter per omgang. For tiden pågår det et arbeid ved avdelingen i form av å lage en komplett leirplan for EBA, for å være i stand til å møte dette oppdraget.

3 OMBUDSNEMNDAS OPPFATNING

3.1 Nærkamp

- 3.1.1 Ombudsnemnda forventer at samtlige avdelinger som driver med nærkamp blir tildelt tjenlige lokaliteter og utstyr, slik at både treningsutbyttet og især beskyttelsen mot personskade blir så godt ivaretatt som mulig.
- 3.1.2 I og med at faget er temmelig nytt som obligatorisk utdanning for soldatene, anbefaler nemnda at Forsvaret kartlegger behovet for lokaliteter og utstyr ved den enkelte avdeling og sørger for at eventuelle mangler dekkes opp.

3.2 Presset personellstruktur

- 3.2.1 Ombudsnemnda viser til tilsynet utført i Setermoen og Rusta leir 21.–22. september i år (nemndas referanse 2021/65) hva angår «funksjonelt fravær» og den sikkerhetsmessige risikoen forbundet med dette.

Nemnda er bekymret for hvordan hensynet til økonomiske besparelser, interneffektivisering og pensjonsforhold går ut over personellstrukturen. Bekymringen er ikke mindre med tanke på personellet ved KNM Harald Haarfagre.

3.3 Eiendom, bygg og anlegg («EBA»)

- 3.3.1 Som nevnt i rapporten fra tilsynet i Setermoen og Rusta leir 21.–22. september i år (nemndas referanse 2021/65), er Ombudsnemnda kjent med den kommende rapporten fra Tillitsvalgtordningen om EBA-forholdene for personell i førstegangstjeneste. KNM Harald Haarfagre er omtalt i denne rapporten. Nemnda avventer rapporten og oppfølgingen av den.

Ombudsnemnda vil likevel nevne ett spesifikt tilfelle fra KNM Harald Haarfagre allerede nå: Hvis det er riktig at en eller flere kaserner (kaserne «Alfa» og «Bravo») har kjente jordingsfeil, forventer nemnda at dette blir utbedret umiddelbart.

- 3.3.2 Ombudsnemndas inntrykk etter tilsynet – det vil si den grundige presentasjonen nemnda fikk av forholdene ved KNM Harald Haarfagre per i dag, befaringen av deler av bygningsmassen og presentasjonen av hvilket trykk man forventer i form av økningen av antallet rekrutter – er at det må betydelige investeringer til ved KNM Harald Haarfagre. Ikke bare i form av mannskapskaserner, men også i form av adekvat infrastruktur i form av idrettshall, herunder undervisningsfasiliteter, kjøkken/messebygg og kontorfasiliteter til ansatte.
- 3.3.3 Da koronapandemien inntraff og avstanden mellom personellet ble viktig av hensyn til smittevern, bestemte avdelingen seg for å leie inn seks store plasthaller. Plasthallene var på til sammen 4 300 kvadratmeter. Ombudsnemnda finner grunn til å nevne dette grepet fordi avdelingen samtidig fikk avhjulpet plassmangelen som utgjør en betydelig utfordring i det daglige også når det ikke er pandemi. Plasthallene er brukt til undervisning, oppstillinger og som spisemesse, riktignok med en del støy fra ventilasjonsanlegget og begrensede muligheter til å drive flere aktiviteter samtidig.

Uten at Ombudsnemnda nødvendigvis vil ta til orde for at plasthallene bør gjøres til en permanent løsning, merker nemnda seg at avdelingen raskt fikk bukt med utfordringen de stod og står overfor i form av plassmangel, uten å gå veien om tidkrevende og kostbare EBA-prosesser.

For Ombudsnemnda

Roald Linaker
forsvarsombud

Vedlegg: 1.

Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Deres ref.:

2021/65-4

Vår ref.:

2021/2225-5/FD V 2/HETH

Dato:

12.01.2022

Forsvarsdepartementets uttalelse til to tilsynsrapporter oversendt i 2021

Forsvarsdepartementet (FD) viser til brev av 10. desember vedlagt to tilsynsrapporter fra tilsyn gjennomført på Setermoen og Rusta leir 21. – 22. september 2021 og KNM Harald Haarfarge 15. – 16. november 2021. Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret viser til lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret § 4 femte ledd der det står at rapport om tilsyn bør forelegges FD til uttalelse før den offentliggjøres i en ugradert versjon.

FD har forelagt Forsvaret ved Forsvarsstaben (FST) tilsynsrapportene og bedt om etatens innspill på hvert av punktene i rapportene.

Funksjonelt fravær

Utfordringer med funksjonelt fravær i forbindelse med utdanning, kursing og andre typer fravær er kjent. FST har understreket overfor FD at Forsvaret har fokus på å minimere risiko som følge av funksjonelt fravær, gjennom at oppdrag til enkelte driftsenheter sees i sammenheng med tildelte ressurser og at risiko kartlegges på ulike nivåer. Forsvaret har opplyst om at det vil være et fortsatt fokus på dette i Forsvarets planarbeid. Det er likevel den enkelte avdelingssjefs ansvar å legge opp tjenesten slik at helse, miljø og sikkerhet ivaretas, og at aktiviteten legges på et forsvarlig nivå.

FD merker seg at tilsynsrapportene viser til utdanningsreformen (URE) som hovedkilden til funksjonelt fravær. Det kan være indikatorer på at endringene av utdanningssystemet har bidratt til å øke det funksjonelle fraværet i avdelingene, men FD anser at denne utfordringen er mer sammensatt og kan ha flere årsaker. Dette følges opp videre under departementets evaluering av utdanningsreformen.

FD fortsetter å følge opp Forsvaret gjennom etatsstyringen hvor Forsvaret blant annet er gitt i oppdrag å rapportere umiddelbart om vesentlig risiko og avvik fra etatens mål og oppgaver, slik de fremkommer av tildelingsbrev og av Forsvarets instruks. FD stiller seg videre bak Forsvarets fokus på balanse mellom oppdrag og tildelte ressurser.

Presset personellstruktur

Både Hurdalsplattformen og langtidsplanen for Forsvaret legger til grunn en personelløkning i Forsvaret de kommende årene. Det er en forutsetning at denne økingen i all hovedsak skal skje i den operative strukturen. FD forventer at dette bidrar til å skape mer stabilitet i

Postadresse:
Postboks 8126 Dep.
0032 Oslo

E-postadresse:
postmottak@fd.dep.no

Kontoradresse:
Glacisgata 1
Oslo

Webside:
www.regjeringen.no/fd

Telefon:
23 09 80 00

Org.nr.:
972 417 823

Saksbehandler:
førstekonsulent Henrik Izzet Thommesen
Seksj for iverksetting og styring av personell- og kompetansepolitikk

forholdet mellom tilgjengelig personell og arbeidsoppgaver. I tillegg vil FD vise til ordning for militært tilsatte (OMT) og innføringen av spesialister (befal, grenaderer og konstabler) som personellkategori. Et mål for de kommende årene er en styrket spesialis søyle hva gjelder volum, utdanning og erfaring.

Pensjon og særaldersgrense

Som en oppfølging av at plikten til å fratre ved særaldersgrense ble fjernet for øvrige yrkesgrupper våren 2021, har FD hatt på høring et forslag om at dette skal gjøres gjeldende også for militært tilsatte med særaldersgrense på 60 år. Regjeringen er i Hurdalsplattformen tydelig på at fratredelsesplikten skal gjeninnføres for øvrige yrkesgrupper og at partene i arbeidslivet skal fremforhandle ny særalderspensjon. Dette innebærer at eventuelle endringer i særaldersgrenser for militært tilsatte er satt i bero i påvente av den sentrale prosessen.

Pensjon og lønnstillegg (bl.a. øvingstillegg) er temaer som blir omhandlet i prosjektet FD leder knyttet til lønn- og insentiver, i samarbeid med etatene og arbeidstakerorganisasjonene. Godt samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene og de ansatte er en forutsetning for at dette arbeidet blir vellykket.

Stressnivå for hundene på kennel i Rusta leir

Forsvaret uttaler at: «Militærpolitikompagniet Brigade Nord startet arbeidet i sommer med å utbedre forholdene for hundene. Avdelingen er i dialog med brigadeveterinær og logistikk- og økonomiseksjonene i brigaden, og skal ha møter med disse i januar 2022, for å se på tiltak på kortere og lengre sikt, med tanke på å utbedre EBA for ansatte, vernepliktige, og hunder. Avdelingssjefen har allerede besluttet å redusere antall hunder med to, og øke antall vernepliktige hunderøkttere med to. Dette for å ha bedre plass, og mindre stress på hunder og røkttere. FST opplever at avdelingen er proaktiv og har en god plan for å forbedre forholdene.» FD anser at Forsvaret tar problemstillingen på alvor og jobber godt for å finne akseptable løsninger. FD forventer at dette arbeidet videreføres.

Personellrelatert eiendom, bygg og anlegg (EBA)

Forsvarsbygg (FB) registrerer status og utvikling av tilstanden til sektorens bygningsmasse kontinuerlig og avgir årlige tilstandsanalyserapporter til FD. Disse viser nå at tilstanden til sektorens bygningsmasse har hatt en negativ utvikling over flere år, på grunn av manglende vedlikehold av EBA. Tilgjengelige midler til EBA prioriteres benyttet der de gir størst effekt for Forsvaret. Prioriteringen foregår i samråd mellom FB og Forsvaret. Lav prioritet kan ha hatt en negativ effekt på tilstanden til øvrige deler av bygningsmassen, herunder personellrelatert EBA. Det er øremerket 40 mill. kroner i 2022 til ekstraordinært vedlikehold av personellrelatert EBA. Videre vurderes ytterligere behov for å øke verdibevaringen av sektorens EBA. En av hovedoppgavene til FB er å forvalte og utvikle EBA i tråd med gode forvaltningsmessige prinsipper slik at lover og forskrifter og gitte tillatelser overholdes.

FST har i 2021 nedsatt en gruppe, med deltakelse fra FB, som skal arbeide spesifikt med personellrelatert EBA. Resultatet fra arbeidsgruppen har medført omprioritering av tiltak rettet mot personellrelatert EBA i vedlikeholdsplanen. Personellrelatert EBA er et fokusområde også videre utover 2022, og Forsvaret har understreket overfor FD at Forsvaret og FBs tette samarbeid vedrørende personellrelatert EBA vil videreføres i det kommende året.

FB har lukket, eller er i prosess med å lukke disse avvikene påpekt i rapportene. I tillegg er det for de nevnte lokasjonene i tilsynsrapporten, prosjekter på investeringsplanen som vil heve standarden og ivareta planlagt personelløkning.

Nærkamptrening

FD har forelagt Forsvaret nemndas tilsyn og kommentarer vedrørende nærkamptrening ved de besøkte avdelingene. Forsvaret har svart følgende: «Nærkamptrening inngår i rekruttutdanningen med 15 timer grunnleggende opplæring. Fagplanen gir føringer på hvilket materiell som skal være tilgjengelig under slik trening. Det er per i dag ingen rammeavtale for innkjøp av likt materiell for nærkamptjeneste. Dette medfører at avdelingene kjøper utstyr lokalt, og av forskjellig kvalitet, men godt nok til å gjennomføre nærkamptrening. Det er opp til hver enkelt avdeling å disponere adekvat bygningsmasse for å kunne gjennomføre nærkamptrening. Hæren har fagansvaret for nærkamptjeneste, men på grunn av stor personellrotasjon, har man ikke hatt kapasitet til å koordinere eller følge opp eventuelle rammeavtaler. For å få en enhetlig materielltype i faget nærkamptrening skal det derfor vurderes nærmere om, og hvordan, en slik rammeavtale bør fremforhandles. Hæren som fagansvarlig vil derfor få i oppdrag å gi en anbefaling på videre arbeid, slik at kravene blir hensiktsmessige for en enhetlig utdanning, og samtidig innenfor realistiske ressursrammer.»

Angående spørsmål vedr. sitat på side 5 i rapport om tilsynet 21. – 22. september vurderer departementet det slik at sitatet kan offentliggjøres.

FD tar rapportene fra ombudsnemnda til etterretning, og konstaterer at Forsvaret arbeider proaktivt med flere av punktene i rapportene. Temaene som ombudsnemnda har løftet i sine tilsynsrapporter er i hovedsak kjente tema. Departementet vil spesielt trekke frem EBA som et område som har blitt gitt større oppmerksomhet den senere tiden og hvor det arbeides aktivt for å finne løsninger og legge til rette for at etatene kan gjøre utbedringer. Som nevnt over er det øremerket 40 mil. kroner til vedlikehold av den personellrelaterte EBA-strukturen. FD lytter også til, og er i aktiv dialog med, Tillitsvalgtordningen i Forsvaret om disse sakene.

Med hilsen

Kjersti C. Klæboe (e.f.)
ekspedisjonssjef

Victoria Lossius Allum
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og signert, og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Kopi til:
Forsvarsstaben